

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף צט

רב אסי אמר שהנותן עצים לאומן לעשות לו שידה תיבה ומגדל, והאומן בנה אותם וקלקל אותם, הוא משלם רק דמי עצים כי אומן קונה בשבח כלי. (האומן קונה את העצים בשינוי שהוא שניה אותם ולאחר מכן הוא מוכר את הכלי בחזרה לבעלים. ולכן הוא בעצם קלקל את הכלי לעצמו ומשלם רק דמי עצים). הגמרא מביאה ראייה לדברי רב אסי:

לימא מסייע ליה הנותן צמר לצבע והקדיחו יורה: הצביעה התקלקלה מעצמה בסיר (= יורה), כלומר היא נשרפה, ועל האומן לשלם את דמי הצמר. מדייקת הגמרא שהוא משלם רק על צמר גולמי ולא על צמר צבוע (שהוא יקר יותר). ולכאורה מדובר שצביעת הצמר הושלמה ולאחר מכן נשרף הצמר והתקלקל. ונמצא שהאומן קילקל צמר צבוע, ובכל אופן הוא משלם רק על הצמר. מוכח ש'אומן קונה בשבח כלי'.

דחיה: אמר שמואל: מדובר שמיד בתחילת הצביעה כבר נשרף הצמר ואם כן לא היה כאן שום שבח.

מדייקת הגמרא: אבל אם הצמר ישרף לאחר הצביעה, יסבור שמואל שהאומן משלם גם את השבח. ואם כן לכאורה שמואל חולק על רב אסי. ומכיון שקימא לן לפסוק הלכה כשמואל בדינים עלינו לנהוג כשמואל.

דחיה: אמר לך שמואל: מדובר במקרה שהצמר והסממנים של הצביעה שייכים לבעלים, והאומן הוא רק 'שכיר' שעושה את מלאכת הצביעה ומקבל שכר כפועל. ולכן פשוט שהוא לא קונה את הצמר כלל. אבל אם הסממנים היו שייכים לאומן הוא היה קונה את הצמר בשבח.

קושיא: אי הכי: אם כן שמואל היה צריך לומר שהאומן משלם לא רק את הצמר אלא גם את הסממנים שקלקל אותם לבעל הבית?

אלא שמואל: אלא יש דחייה אחרת (לכך ששמואל לא חולק על רב אסי). כי שמואל בא רק לדחות את הראייה מ'הנותן צמר לצבע', אבל אין הכרח שהוא בא לחלוק על רב אסי.

ת"ש הנותן טליתו לאומן: האומן גמר את העבודה והודיע לבעל הטלית שהטלית מוכנה, ובעל הבית התמהמה מלקחת את הטלית ולשלם. אפילו אם עברו עשרה ימים הוא לא עובר על 'בל תלין' (איסור הלנת שכר), אבל אם האומן מסר לו את הטלית באמצע היום והוא לא שילם לו עד השקיעה, הוא עובר על 'בל תלין'. עד כאן הבריייתא.

אם האומן קונה בשבח כלי, מדוע אם מסר לו האומן את הכלי באמצע היום והוא לא שילם הוא עובר על בל תלין? והרי האומן קנה את הטלית והוא מוכר אותה לקונה, וכל האיסור של 'בל תלין' זה רק בפועל ולא במוכר! קושיא על רב אסי.

תירוצ: **בגרדא דסרבלא:** מדובר שמסר את הטלית לאומן שרק יסרוק את הצמר, ואין בזה שבח. **קושיא:** **סוף סוף:** הרי הוא לא מביא לאומן את הטלית סתם, כי הוא מביא אותה לרכך אותה. ואם כן יש כאן שבח בטלית. **תירוצ:** **לא צריכא:** אלא מדובר שהוא מסר את הטלית לאומן שידרוך על הצמר בתוך כלי עם חומר מיוחד, והוא משלם לאומן על כל דריכה ודריכה מטבע של 'מעה' אחת. ונמצא שהאומן הוא רק 'שכיר' שלו לעבודת הדריכה ולכן הוא לא קונה את הכלי.

ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא: הגמרא מציינת שלפי ההבנה הראשונה שלנו בבריייתא, שמדובר במוסר את הטלית לאומן בקבלנות (ולא בשכירות כפועל), ובכל אופן יש כאן איסור בל תלין, יש ראייה מהבריייתא לדברי רב ששת.

שאלו את רב ששת האם יש איסור בל תלין בקבלנות, והוא ענה שיש איסור.

לימא דרב ששת פליגא אדרב אסי: לכאורה יוצא שרב ששת חולק על רב אסי. כי רב ששת אומר שבקבלנות יש איסור בל תלין והיינו משום שהאומן לא קונה בשבח כלי, (כי אם היה קונה בשבח כלי לא היה כלל איסור בל תלין משום שזו היתה מכירה כנ"ל). ולפי זה המוסר עצים לאומן ובנה שידה תיבה ומגדל וקלקלם חייב לשלם על השבח. ושלא כדעת רב אסי.

דחייה: **בשליחא דאיגרתא:** רב ששת דיבר על 'קבלנות' שאין בה שום שבח, כגון שליח למסור איגרת למקום אחר. אמנם הוא לא 'פועל' כי הוא לא מקבל שכר לפי

יום אלא על כל הפעולה וזו 'קבלנות', אבל מכיון שאין בזה שבת, אמר רב ששת שעובר על 'כל תלין' כי השליח לא קונה את האיגרת.

לימא כתנאי: הגמרא רוצה לומר שדברי רב אסי שונים במחלוקת תנאים כדלהלן.

עשה לי שירים: היא הביאה לו חתיכת זהב ואמרה לו שיעשה ממנה צמידים, ובתמורה לכך היא תתקדש לו לאשה. לדעת רבי מאיר כשהוא עשן היא מקודשת ולדעת חכמים אינה מקודשת עד שיגיע ממון לידה.

הגמרא מבארת. חכמים שאומרים 'עד שיגיע ממון לידה' אינם מתכוונים לצמידים עצמם, כי לא יתכן שרבי מאיר שחולק עליהם יסבור שהיא מתקדשת אפילו שהיא לא קיבלה עדיין את הצמידים, כי אם כן אין לה במה להתקדש! אלא פשיטא שחכמים מתכוונים שמלבד הצמידים הוא צריך להביא לה עוד ממון, ורבי מאיר סובר שלא צריך.

וסבריה: בני הישיבה שטוענים שיש בזה מחלוקת תנאים סוברים -

ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף - השוכר בעל מלאכה, בכל חלק וחלק מהפעולה שהוא עושה שהוא 'שווה פרוטה' הבעלים מתחייב לשלם לו את הפרוטה הזו, והיא נעשית כ'הלואה' מהפועל לבעלים. ואם כן האיש שעושה את הצמידים, בכל חלק וחלק מהעבודה השווה פרוטה, הוא בעצם מלווה את הפרוטה לאישה, ונמצא שבוספו של דבר הוא מלווה לה את כל הסכום של העבודה שלו. ואם כן הוא לא נותן לה כלום אלא רק הלואה.

אבל **המקדש במלווה אינה מקודשת** - אי אפשר לקדש אישה במחילת ההלואה שהיא חייבת לו, משום ש'מילווה להוצאה ניתנה' כלומר הכסף ניתן להשתמש בו ולהחזיר תמורתו כסף אחר. ואם כן כאשר הוא מוחל על הכסף הוא בעצם לא נותן לה כלום. ואם כן קשה, מדוע לדעת רבי מאיר מתקדשת במסירת הצמידים עצמם ולא צריך להביא לה ממון נוסף?

מאי לאו: אלא בהכרח שהמחלוקת של רבי מאיר וחכמים היא האם 'אומן קונה בשבח כלי' או לא. לדעת רבי מאיר אומן קונה בשבח כלי. ואם כן האיש קנה את השבח שהשביח בחתיכת הזהב כשהפך אותה לצמיד, ולכן הוא יכול לקדש אותה בשבח שהוא נותן לה כשהוא מביא לה את הצמיד. אבל לדעת רבנן אומן לא קונה

בשבח כלי. ואם כן השבח לא שייך לו, וממילא הוא לא מביא לה כלום לבסוף, (אלא הוא רק מוחל על החוב שהיא חייבת לשלם לו את שכר עבודתו, וכאמור המקדש במלוה אינה מקודשת), ולכן הוא צריך להביא לה ממון נוסף.

דחיה: לא, דכו"ע אין אומן קונה בשבח כלי: לכו"ע אין אומן קונה בשבח כלי, (וכן המקדש במלוה אינה מקודשת). והמחלוקת היא האם "שנה לשכירות מתחילה ועד סוף". לדעת רבי מאיר 'אין לשכירות אלא לבסוף' ולכן כשהוא מחזיר לה את הצמיד רק אז היא מתחייבת לשלם לו, ואם כן כשהוא מותר על התשלום הוא בעצם נותן לה את השבח תמורת הקידושין. אבל לדעת רבנן "יש לשכירות מתחילה ועד סוף" ואם כן כל מה שהוא השביח נעשה כהלואה שהלוה לה, ואי אפשר לקדש בהלואה כנ"ל.

תירוץ נוסף: ואי בעית אימא: לכולי עלמא ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף. והמחלוקת היא האם המקדש במלוה מקודשת או לא.

תירוץ נוסף: רבא אמר: לכולי עלמא ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, וכן לכולי עלמא המקדש במלוה אינה מקודשת, וכן לכולי עלמא אין אומן קונה בשבח כלי. וכאן מדובר שהאיש הוסיף אבן 'נופך' יקרה בתכשיט שעשה לה, ונמצא שיש כאן מחילת הלואה בתוספת נתינת ממון. והרי זה דומה למקדש אשה במחילת הלואה ועוד פרוטה. שנחלקו בזה רבי מאיר וחכמים, האם דעתה של האשה על הפרוטה ולא על ההלוואה, וממילא היא מתקדשת. או שדעתה על ההלוואה ולא על הפרוטה והיא לא מתקדשת.

ובפולוגתא דהני תנאי: ורבי מאיר וחכמים נחלקו במחלוקת של התנאים דלהלן.

דתניא בשכר שעשיתי עמך: אומן שאומר לאשה 'התקדשי לי בשכר של הכלי שעשיתי לך ועדיין לא שילמת לי עליו' - אינה מקודשת, משום שהוא כבר החזיר לה את הכלי, והשכר שמגיע לו נחשב להלוואה אצלה.

אבל אם אומר לה לפני העבודה 'התקדשי לי בשכר שאעשה עמך' - מקודשת, זו דעת תנא קמא הסובר ששכירות משתלמת רק לבסוף, וכשהוא יחזיר לה את הכלי הוא יתן לה במתנה את השווי של הכלי. לדעת רבי נתן אפילו 'בשכר שאעשה עמך' אינה מקודשת. כי לדעתו שכירות משתלמת מתחילה ועד סוף, ואם כן עדיין זו הלואה.

לדעת רבי יהודה הנשיא אפילו 'בשכר שאעשה עמך' אינה מקודשת (כרבי נתן) אבל אם הוסיף לה נופך משלו מקודשת. כי הוא סובר שהמקדש במלוה ופרוטה דעתה על הפרוטה. ועל כך חולק רבי נתן שגם אם הוסיף לה אינה מקודשת כי דעתה על ההלוואה.

הגמרא מבארת את המחלוקת המשולשת (כפי שביארנו):

בין ת"ק לרבי נתן, איכא בינייהו שכירות: המחלוקת בין ת"ק לרבי נתן היא אם שכירות משתלמת מתחילה ועד סוף או רק לבסוף. **בין רבי נתן לר' יהודה הנשיא, איכא בינייהו מלוה ופרוטה:** המקדש במלוה ופרוטה האם דעתה על המלוה או על הפרוטה.

*

אמר שמואל טבח אומן שקלקל: שוחט מומחה ששחט וקלקל את הבהמה, חייב לשלם, כי הוא 'מזיק' והוא 'פושע', והרי זה כאילו אמר לו הבעלים 'שחוט מהצד הזה' והוא הלך ושחט מהצד השני.

שאלה: למה ליה למימר מזיק הוא פושע הוא: מדוע שמואל אמר שהוא גם מזיק וגם פושע? **תשובה:** אם הוא היה אומר שהוא רק 'מזיק' היינו חושבים שהוא חייב רק אם הוא קיבל שכר, מכיון ששומר שכר חייב באונס. אבל אם הוא לא קיבל שכר הוא פטור, משום ששומר חנם פטור באונס. ולכן הוא אמר שהוא גם פושע החייב באונס גם אם הוא שומר חנם.

קושיא: **איתיביה רב חמא בר גוריא לשמואל:** כברייתא כתוב שאם מסר לטבח (= שוחט) מומחה בחינם, השוחט פטור. מוכח שהוא לא פושע אלא רק מזיק ולכן בחינם פטור.

אמר ליה לעכר מוחך: קללו שמואל 'יתעכר מוחך'. (שמואל ראה מצורת השאלה של התלמיד שלא שאל לברר את הדברים, אלא להתקיף שאינם נכונים. ויש כאן פגיעה בכבוד הרב וחסרון באמונת חכמים. חז"א)

אתא ההוא מרבנן קא מוטיב ליה: בא תלמיד נוסף ושאל את אותה השאלה. אמר לו שמואל - עכשיו לקחת את מה שלקח חברך, כלומר התקללת באותה הקללה. ושמואל מסביר -

קאמינא לכו אנא: אני אומר לכם דבר בשיטת רבי מאיר ואתם מקשים עלי מבריינתא הסוברת כשיטת רבנן? מדוע לא דייקתם את דברי? שאני הארכתי לומר שהוא מזיק ופושע ונעשה כאומר לו שחוט מכאן וכו'. ומיהו הסובר כן? זהו רבי מאיר שאמר שהמזיק היה צריך להיזהר ואם הזיק הוא חייב. עד כאן דברי שמואל.

הי רבי מאיר: הגמרא מבררת היכן אמר רבי מאיר את הדברים הללו?

דתנן קשרו בעליו במוסירה: אם בעל השור קשר אותו בחבל העשוי מגומי (מאיר) או נעל בפניו כראוי (יש"ש) והיינו בדלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה שזו 'שמירה פחותה' - לדעת רבי מאיר בתם ומועד חייב כי הם צריכים שמירה מעולה, (ורבי יהודה ורבי אלעזר חולקים). ולכאורה הטעם שרבי מאיר מחייב משום שהיה עליו להזהר.

דחייה: התם בקראי פליגי: המחלוקת שם תלויה בדרשות הפסוקים בתורה, ואינה קושרה לנושא של זהירות מלהזיק.

דתנן לצבוע לו אדום: המוסר צמר לצבע שיצבע אותו באדום והוא צבע אותו בשחור, לדעת רבי מאיר הצבע משלם על הצמר. ומקרה זה דומה לשוחט שקלקל בשחיטה.

דחייה: התם בידיים קלאו מיניה: שם מדובר שהצבע התכוין לשנות במזיד את הצבע, והרי זה כמו ששרף את צמרו של חבירו שודאי חייב לשלם.

דתנן נשברה כדו ולא סילקה: ולעיל (דף כט') מבואר שהמחלוקת היא במקרה שהנושא את הכד נתקל ונפל ונשבר לו הכד, והשברים של הכד הזיקו אחרים כשהוא עדיין לא הספיק להרים את השברים. המחלוקת היא האם נתקל הוא פושע בכך שנתקל או לא. לדעת חכמים אדם לא פושע בכך שהוא נתקל, ולכן הוא פטור על הנזקים שנגרמו מחמת ההתקלות שלו כלומר מהשברים שנשארו על הקרקע, (אמנם חייב כדיני שמים כי בכל אופן הוא גרם לנזקים). אבל לדעת רבי מאיר נתקל נחשב לפושע כי היה עליו להיזהר ולא להיתקל ולכן הוא חייב לשלם על הנזקים.

ולדברי רבי מאיר הללו התכוין שמואל!

*

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן טבח אומן שקלקל וכו'.

קושיא: ומי אמר רבי יוחנן הכי? והרי היה מעשה שבא לפני רבי יוחנן בבית הכנסת של 'מעון' בשוחט שקלקל, ואמר רבי יוחנן לשוחט 'תביא ראיה שאתה שוחט מומחה לשחיטת תרנגולים, ואני אפטור אותך מלשלם'.

תירוץ: לא קשיא: מה שאמר רבי יוחנן ששוחט אומן שקלקל חייב, זה דוקא כשהוא מקבל שכר. אבל המעשה שם היה בשוחט ששחט בחינם. (נמצא שרבי יוחנן חולק על שמואל. כי לשיטתו שוחט אומן ששחט חייב דוקא בשכר, ואילו שמואל סובר שחייב אפילו בחינם).

הגמרא מציינת שהתירוץ שאמרנו הוא כמו שאמר רבי זירא, שמי שרוצה להיות מבוטח שאם השוחט יקלקל את השחיטה הוא ישלם לו, עליו להקדים ולשלם לשוחט דינר לפני השחיטה, ואז השוחט יחשב ל'שומר שכר' החייב באונסין.

מיתיבי המוליך חטים לטוחן: המוסר חטים לטוחן, והטוחן היה אמור ללתות אותם במים ולכתוש אותם במכתשת לפני הטחינה, והוא לא עשה כן, וכתוצאה מכך במקום קמח 'סולת' יצא קמח גס כגון 'סובין' או 'מורסן'. וכן המוסר קמח לאופה שיאפה לו פת והוא עשה לו 'פת ניפולין' = פת שנופלת כשמחזיקים אותה. וכן המוסר בהמה לשוחט והוא עשה אותה נבלה. בכל אלו האומן חייב כי הוא 'כנושא שכר'. מלשון הברייתא מדויק שהוא לא באמת נושא שכר אלא הוא עובד בחינם ובכל אופן הוא נחשב כמו נושא שכר. קושיא על רבי יוחנן ורבי זירא.

תירוץ: אימא: אכן יש לגרוס 'מפני שהוא נושא שכר' דהיינו שמדובר באופן שהוא מקבל כסף. אבל אם היה עובד בחינם הוא היה פטור.

ההוא מגרומתא: מעשה בשוחט ששחט ב'הגרמה' באופן מסויים שיש בו מחלוקת בין רבי יוסי ברבי יהודה ורבנן האם השחיטה כשרה או פסולה. המעשה בא לפני רב והוא פסק שהבהמה טריפה והשוחט פטור מלשלם לבעלים. רב כהנא ורב אסי פגשו את בעל הבהמה ואמרו לו 'עביד בך רב תרתי' = רב עשה לך שני דברים.

שאלה: מאי תרתי: מה הם התכוונו? האם הם התכוונו שני דברים לרעה - א. שהיה על רב להכשיר את הבהמה כדעת רבי יוסי בר"י ולא לפסול אותה כדעת רבנן. ב. גם אם הוא פוסק כרבנן היה עליו לחייב את הטבח שישלם על הבהמה.

דחייה: ומי שרי למימר כי האי גונא: האם מותר לומר דבר כזה? והרי זוהי רכילות. וכמו דיין שיצא מהבית דין אסור לו לומר לבעל דין שהתחייב בפסק 'אני דעתי היתה לזכות אותך וחבירי חייבו אותך, אבל מה אעשה שחבירי רבו עלי והלכה כרבים' כי זו רכילות.

אלא תרתי למעליותא: אלא הם התכוונו לומר לו 'רב עשה לך שני דברים לטובה'. א. שהוא לא האכיל אותך ספק איסור. ב. הוא מנע אותך מספק גזילה (אם היית לוקח כסף מהטבח).